

8. Sizov A.P. Новые подходы к картографированию результатов мониторинга земель сверхкрупного города // Изв. высш. учеб. завед. Геодезия и аэрофотосъемка
9. Lebedev P.P., Sizov A.P. Концепция картографической составляющей системы мониторинга земель (на примере мониторинга городских земель) // География и природные ресурсы
10. Internet ma’lumotlari: www.stat.uz; <http://www.miigaik.ru/>; <http://www.guz.ru/>; <http://www.map.ru/>; [www//GIS.com](http://GIS.com) www.lex.uz

СУГОРИЛАДИГАН ЕРЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА КЛАСТЕРЛАРНИНГ РОЛИ

Авезбаев С.А. - и.ф.д., профессор, ТИҚХММИ МТУ, **Шарипов С.Р.** - катта ўқитувчи, ТИҚХММИ МТУ, **Абдуқодирова С.Н.**- асистент, ТИҚХММИ МТУ.

Аннотация. Мақолада статистик, ҳисоб-китоб, илмий мушоҳада таҳлил ва хуносалаш усулларини қўллаган ҳолда мамлакатнинг суғориладиган қишлоқ хўжалиги ерларидан фойдаланиш самарадорлигини тубдан оширишда, турли сабаблар билан қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган ерларни қайтаришда катта иқтисодий имконянятларга эга бўлган кластерларнинг ўрни ва рўли назарий жиҳатдан кўрсатиб берилган; республика раҳбарияти ва хуқуқий томонидан турли йўналишлардаги агрокластерларни ташкил этиш ва ривожлантиришга доир қабул қилинган норматив хужжатларга асосланган ҳолда бундай тузилмаларни жойларда мувофақиятли фаолият юритаётганлиги аниқ манбаларга таянган ҳолда эътироф этилмайди; жойларда фаолият юритаётган пахта-тўқимачилик кластерлари ўзларининг иқтисодий ва молиявий имконянятларидан фойдаланганлари ҳолда қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган экин ерларини қайтариш бўйича кейинги йилларда амалга оширилаётган тадбирларининг бераётган аниқ самаралари ёритилган; бундай тизимни мамлакатда янада ривожлантириш бўйича ҳозирга қадар сақланиб қолаётган муаммолар ҳамда уларни

бартараф этиш зарурлиги аниқ манбалар негизида кўрсатиб берилган.

Калит сўзлар: Кластер, қишлоқ хўжалиги, ер майдони, самарадорлик, экин ерлари, хуқуқий мақом, ер ажратиш, иқтисодиёт, ердан фойдаланиш, молиявий.

Мамлакат иқтисодиётини ҳусусан қишлоқ хўжалигини бугунги бозор муносабатларига мос тариизда ривожлантириш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда суғориладиган ерлар алоҳида ўрин тутади. Иқтисодчи олимларнинг[14] ҳисоб китобларига қараганда 1 гектар суғориладиган экин майдонидан олинадиган қишлоқ хўжалик махсулотларининг қиймати 7,0-8,0 гектар суғориладиган (лалми) экин еридан ёки 25,0-30,0 гектар яйловлардан олинадиган махсулотнинг қийматига tengdir. Шундай экан бундай экин ерларидан фойдаланишни оқилона ташкил этиштурли сабаблар билан қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган бундай ерларни қайтариш ва самарадорлигини ошириш бугунги кундаги асосий муаммолардан биридир. Расмий маълумотларга қараганда[15] 2022 йил 1 январ холатига республика бўйича суғориладиган экин ерларининг майдони 3247,4 минг гектарни ташкил этади ва у кейинги 30 йил (1993-2022 йй) ичida 132,8 минг гектарга камайган. Тўғри бундай камайишнинг бир қисми қишлоқ хўжалиги ерларини турли ноқишлоқ хўжалиги мақсадлари учун ажиратилиши сабабли рўй берган, аммо аксарият экин ерлари сув тармоқларини бузиб, тупроқ билан тўлиб қолганлиги, тозаланмаганлиги сабабли далаларни суғориш суви билан таъминланмаслиги, ерларнинг мелиоратив ҳолатини ёмонлашуви каби сабаблар билан қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган. Бундай ерларни қишлоқ хўжалигига қайтариш ва улар самарадорлигини ошириш мамлакат қишлоқ хўжалигини яқин истиқболда ривожлантиришнинг асосий йўналашларидан бири сифатида этироф этилади. Бунда биринчи навбатда кейинги йилларда иқтисодий ва молиявий жихатдан қудратли субъектга айланадиган қишлоқ хўжалиги кластерларини ўрни ва рўлини очиб бериш бўйича илмий тадқиқотлар олиб бориши жуда муҳим бўлмоқда.

“Кластер” атамаси инглизча сўздан олинган бўлиб, жамлаш, тўплаш, бирлаштириш маъноларини англатади[7,8,12]. Республика қишлоқ хўжалигига ташкил этилаётган ва ривожланаётган турли

ихтисосликлардаги кластерлар айнан қишлоқ хўжалиги билан саноат, хизмат қўрсатиш тармоқларини бирлаштириш, тўплаш асосида ўз фаолиятини амалга оширмоқдалар. Уларнинг иқтисодий имконяятларини аниқлаш ҳамда ушбу имконяятларни қишлоқ хўжалигидаги сугориладиган экин ерларининг самарадорлигини оширишга йўналтириш йўлларини излашда иқтисодий, статистик, ҳисоб-китоб илмий мушоҳада, таҳлил ва ҳолосалаш усусларидан фойдаланилади. Шу билан бирга, илмий тадқиқотда Ўзбекистон олимлари ва хорижий олимларнинг мавзу юзасидан чоп этилган илмий ишларидан ҳам фойдаланилади.

Қишлоқ хўжалигига ташкил этилаётган ва фаолият олиб бораётган кластерлар, хусусан агрокластерлар ривожланишида давлатнинг аҳамияти муҳим ҳисобланади, негаки мамлакат иқтисодиёти кластерларнинг кучли жихатларига таянади[4]. Хусусан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 2018 йил 31 мартағи 253-сонли “Пахта-тўқимачилик ишлаб чиқаришлари ва кластерлари фаолиятини ташкил этиш бўйича қуидагича чоратадбирлар тўғрисида”ги 2021 йил 4 декабрдаги 733-сонли “Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарорлари ва бошқа қатор қабул қилинган норматив-хукуқий хужжатлар бундай агрокластерларни ташкил этиш ҳамда ривожлантириш иқтисодиётнинг бошқа йўналишлари билан бир қаторда қишлоқ хўжалиги ер майдонларидан фойдаланиш самарадорлигини тубдан оширишнинг муҳим ташкилий-хўжалик механизимларидан бири эканлиги эътироф этилади[1,2]. Шу бмлан бирга Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 16 ноябрдаги ПФ-14-сонли “Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини тартибга солиш чора тадбирлари тўғрисида”ги фармойишида юзага келаётган тизимли муаммоларни бартараф этиш ҳамда бундай корхоналарни ривожлантириш зарурлиги алоҳида қайд қилинган[3]. Дарҳақиқат, агросаноат кластери, бу-бир ёки бир неча юридик ва жисмоний шахслар гурӯҳи томонидан замонавий технологиялардан фойдаланган ҳолда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш, қайта ишлаш, сақлаш, тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш ва реализация қилиш бўйича қўшимча қиймат занжирини яратишни илмий, инновацион усуслар асосида амалга оширадиган фаолият шаклидир[6,9]. Бундай агрокластерларни шакллантириш ва уларни

ҳар томонлама ривожлантиришдан мақсад туман ва вилоят чегарасида жойлашган ва фаолият юритаётган ҳар хил соҳа корхоналарини ҳамда улар билан ягона технолигик занжирда бўлган маълум илмий, муҳандислик консалтинг, стандартлаштириш, сертификатлаштириш ва бошқа хизматларни билаштиришдан иборатdir. Энг муҳими – бу жараёнлар аҳолини бандлик даражасини оширишда, турли транспорт харажатларини ва хом-ашё исрофгарчилигини кескин қисқартиришда катта аҳамият касб этади, сугориладиган қишлоқ хўжалиги ерларидан фойдаланиш самарадорлигини тубдан оширади[5,11,13].

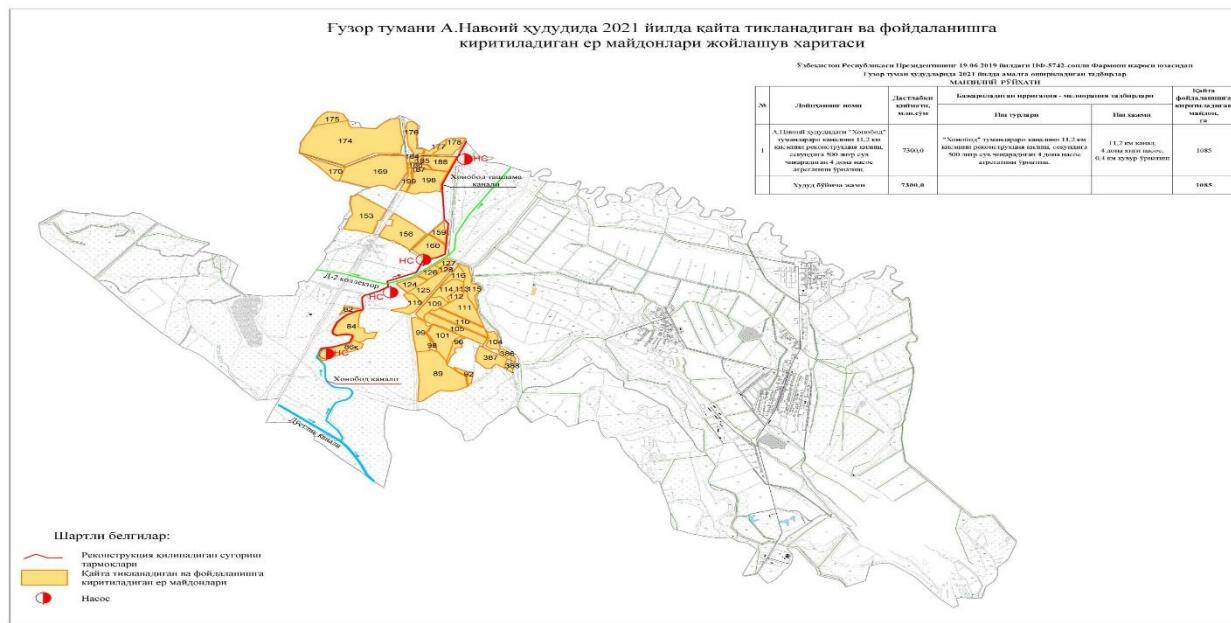
Турли ихтисосликлардаги агрокластерларни ташкил этиш, улар фаолиятини ривожлантириш, биринчи галда, соҳани юқоридаги каби қонунчилик пойдеворини яратилганлиги билан узвий боғлиқ бўлмоқда. Айнан шу асосда тадқиқотга тартилган, республиканинг асосий вилоятларидан бири бўлган Қашқадарё вилоятида ҳам турли корхоналар ходимларининг хукуқ ва манфаатлари тўла кафолатланган қулай агробизнес мухити яратилган. Натижада турли йўналишлардаги агрокластерларни яратиш ва муваққиятли фаолиятини ташкил этиш бу вилоядта ҳам маълум иқтисодий-ижтимоий аҳамиятга эга бўлмоқда. Хусусан, тадқиқотлар даврида олинган маълумотларга қараганда, вилоядта бугунги кунда қишлоқ хўжалиги соҳасида жами 46 та кластерлар фаолият юритмоқда. Шулардан 17 таси пахта-тўқимачилик, 21 таси ғаллачилик ва 8 таси мева-сабзавотчилик кластерларини ташкил этади. Вилоят бўйича 135,9 минг гектар пахта майдонлари, 140,0 минг гектар сугориладиган ғалла майдонлари, шунингдек, 15,9 минг гектар мева-сабзавот майдонлари агрокластерлар томонидан қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига тортилган. Қишлоқ хўжалигини бундай кластер шаклида қайта ташкил этилиши натижасида пахтанинг ҳосилдорлиги гектарига 26,0 центнердан 29,0 центнерга, буғдойнинг ҳосилдорлиги 53,0 центнердан 59,0 центнерга ва меванинг ҳосилдорлиги 88,0 центнердан 96,0 центнерга ошди. Буларнинг натижасида уларни қайта ишлаш даражаси ҳам анча ошди. Жумладан пахта толасини қайта ишлаш даражаси 4,4 баробарга, калава ишлаб чиқариш 6 баробарга, тайёр маҳсулот 3,5 баробарга ва натижада, тайёр маҳсулотларни экспорт қилиш 110,0 минг долларга кўпайди.

Шу билан бир қаторда кейинги йилларда пахтачилик кластрлар томонидан 14 турдаги 1840 та қишлоқ хўжалиги техникалари сотиб

олинган. Фаолият юритаётган 21 та ғаллачилик кластерлари томонидан ҳам 556 дона қишлоқ хўжалиги техникалари (57 дона ғалла ўрадиган комбайни, 66 дона ҳайдов трактори, 33 дона дон экиш сеялкаси) сотиб олинган. Юқоридагилар билан бир қаторда, вилоятнинг Қамаши, Нишон, Чироқчи, Шахрисабз, Яккабоғ туманлари мева-сабзавотчиликка ихтисослаштирилиб, бу туманларда 8 та мева-сабзавотчилик кластерлари ташкил этилган. ва жами мева-сабзавот майдонларининг 23,0 фойзи (3629,0 га) ушбу кластерларга бириктирилган.

Юқоридаги маълумотлардан кўринадики, турли ихтисосликлардаги агрокластерларини ташкил этилиши, уларга ижтимоий ва ташкилий иқтисодий эркинликни берилиши тезкорликда бундай кластерларни иқтисодий молиявий барқарорлигини таъминламоқда, турли лойиҳаларни амалга оширишга имкон бермоқда. Шундай экан, вилоят туманларидаги ушбу агрокластерлар томонидан ташаббускорлик асосида олдин қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган экин ерларини қайтариш бўйича лойиҳаларини амалга оширилиши учун уларда зарурый имкониятлар мавжуддир. Ушбу имкониятлардан фойдаланиб қишлоқ хўжалиги учун экин ерларини қайтариш ва янги ерларни ўзлаштиришда кластрларни кенг жалб қилиш таклиф этилади.

Вилоядта жами пахта ва ғалла экинларини етиштириш агрокластерлар томонидан амалга оширилаётган экан, ўзларининг худудларида фойдаланишдан чиқиб кетган экин ерларини қайтадан фойдаланишга киритиш жойлардаги агрокластерлар томонидан амалга оширилса мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай фаолият бўйича ҳам бугунги кунда вилоядта маълум тажрибалар тўпланган. Ҳусусан тегишли ташкилотларнинг мутахассис ходимлари билан ҳамкорликда Қашқадарё вилоятидаги қишлоқ хўжалиги оборотидан чиққан ер майдонларини қайта тиклаш ва қишлоқ хўжалигига қайтариш бўйича ер тузиш лойиҳалари ишлаб чиқилган ва амалга киритилган. (1–расм)

1-расм. Ғузор тумани А.Навоий худудида қайта тикланадиган ва фойдаланишга киритиладиган ер майдонлари

Масалан, ушбу ишлар доирасида Ғузор тумани А.Навоий худудида қайта тикланадиган ва фойдаланишга киритиладиган ер майдонлари лойиҳаси эълон қилингандан сўнг мазкур лойиҳага чет эл инвестицияси иштирокидаги Канаданинг “CANADAN SOY INTEGRATED PRODUCSION” Ўзбекистон-Канада қўшма корхонаси томонидан қизиқиш билдирилди ва қўшма корхона томонидан мазкур лойиҳадаги қайта тикланадиган 1085 гектар ер майдонини ўзлаштириб соя экиш режалаштирилди.

Маълумот учун, соя-дони ўз таркибида 50% оқсил ва 28 %гача мой сақлагани учун ўта қимматбаҳо ўсимликлар гуруҳига киради. Соя донидан бугунги кунда халқ хўжалиги учун зарур бўлган 400дан ортиқ турли хил маҳсулотлар ишлаб чиқарилади. Ҳозирги кунда инсонлар истеъмол қиласидиган ва ўз таркибида заарарли моддалар сақламайдиган ўсимлик майининг 35 % соя донидан олинади, 100 кг.донида 138 озуқа бирлиги сақлайди, ушбу кўрсаткич, маккажӯхори беда ва бошқа экинларда соядан кўра паст хисобланади. Соянинг қуруқ пояларида 100 кг.да 52 озуқа бирлиги мавжуд. Соя донининг тўйимлигиги жиҳатидан биронта озуқа экини устунлик қила олмайди. Чорвачиликда соя маҳсулотлари энг сифатли ва тўйимли озуқа хисобланиб, таркибидаги протенига кўра, 100 кг соя дони 134,8 озуқа бирлигини сақлайди [10]. Ҳисоб-китобларга кўра, 1 гектар ердан 3,5 тонна соя дони олинади, 1 гектар ерга 6,7 млн.сўм ҳаражат қилинади, 1 тонна соя дони жаҳон бозорида 4,0 млн.сўм (400

доллар) лигини инобатга олсақ, 1 гектар ердан 14,0 млн.сўм ($3,5 \times 400 = 1400$ доллар) даромад қилинади, 1 гектар ердан 7,3 млн.сўм фойда олинади. Рентабеллик даражаси 110,9 фоизга ошади. Қайтадан фойдаланишга киритилиши режалаштирилган вилоят бўйича жами 13540,0 гектар ер майдонининг амалда 2022 йилда 6211,0 гектарини қайтариш бўйича ишлар амалга оширилган. Бунинг учун кластерлар ва ташаббускорлар томонидан қатор амалий ишлар бажарилган. Буни, куйидаги, 1-жадвал маълумотларидан яққол кўриш мумкин. Жумладан, “Индорама” корхонаси томонидан вилоятнинг Нишон туманидаги 238,0 гектар қишлоқ хўжалиги оборотидан чиқиб кетган ер майдонлари қайтадан 2022 йилда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига киритилган. Бунинг учун корхона томонидан 26370 куб.метр хажмдаги тупроқ ишлари бажарилган, 10 дона сув тўсувчи дарвозалар ўрнатилган, 9 та ташлама сув ҳовузлари барпо этилган, 575 метр ташлама сув учун қувурлар ўрнатилган, корхона булар учун жами бўлиб 2900,0 млн.сўмга яқин сарф-харажатларни амалга оширган.

“O‘zbekistonda yer resurslarini boshqarishning ustuvor yo‘nalishlari: muammo va yechimlar”

1-жадвал. Қишлоқ хўжалиги

айланмасидан чиқиб кетган ерларни қайтариш бўйича агрокластрлар томонидан 2022 йилда амалга оширилган ишлар*

	Туманлар	Фойдаланиш дан чиққан ерларни қайтариш режасига	Амалда фойдаланишга қайтадан киритилган майдон, га	Амалга оширилган ишлар					
				Суғориш тармоқла- рини қуриш, км	Коллек- торларни таъмир- лаш, км	Тик суғориш кудуқларини куриш	Насос уриш дона	Электр тармоқ- ларини қуриш	Сув тежовчи технология жорий этилиши, га
	Ғузор	7085	1085	11,2			4		
	Қарши	1720	1019						220
	Косон	1748				14			
	Қамаши	1015	779			12			
	Миришкор	1684	592	4					415
	Муборак	1967	255	2,2					
	Касби	488	488			10	8	3,1	
	Нишон	2380	2380	26,3		1	8	1,0	
	Чироқчи	1310	250			16			
0.	Яккабоғ	448	448	14	3,6				
	Жами	13540	7296	57,7	3,6	53	20	4,1	635

*Вилоят қишлоқ хўжалик бошқармасидан олинган

1-жадвалда келтирилганидек, 2022 йилда режалаштирилган 13540,0 гектар қайтариладиган ер майдонларидан 7296,0 гектарини қайтариш ишлари амалга оширилган. Ушбу 7296,0 гектар экин ерларини қайтадан қишлоқ хўжалиги жалб қилиш учун кластерлар ва бошқа ташаббускорлар томонидан 46,5 км узунликда сугориш каналлари қурилган, 3,6 км қоллектор-зовурлар таъмиранган, 53 дона тик кудуклар ва 16 дона насос агрегатлари, шунингдек 4,1 км электр тармоқлари қурилган, сугориш сувини тежаш учун 635,0 гектар майдон томчилатиб сугориш технологиясига ўтказилган.

Қайтадан қишлоқ хўжалигига жалб қилинган майдонларига қўйидаги қишлоқ хўжалиги экинлари жойлаштирилган, (2-жадвал). Ушбу жадвалдан кўринадики, 2022 йилда қайтадан қишлоқ хўжалиги айланмасига киритилган 6211 гектар ер майдонининг 2061 гектарига пахта, 206 гектар сабзавот, 126 гектарига полиз, 750 гектарига соя, 3129 гектарига озуқа экинлари жойлаштирилган, 405,0 гектар янги боғ ва 324 гектар янги узумзорлар барпо этилган.

2- жадвал. Вилоят туманлари бўйича қайтадан қишлоқ хўжалиги айланмасига киритилган экин ерларида 2022 йилда жойлаштирилган экинлар*

	Туманлар	2021 йил амалда қайтадан қишлоқ хўжалигига киритилган ерлар, га	Жойлаштирилган қишлоқ хўжалиги экинлари							
			Пахта	Фалла	Сабзавот	Полиз	Мойли	Озуқа	Боғ	Узумзор
1	Ғузор	1085					85			
2	Қарши т	1019	40						00	79
3	Косон									
4	Қамаши	779	79							
5	Миришкор	592	92							
6	Муборак	255						55		
7	Касби	488			6	26		56	5	5
8	Нишон	2380						350	0	
9	Чироқчи	250	50							
10	Яккабоғ	448			80			68	0	

Жами	7296	061	06	26	085	129	05	24
-------------	-------------	------------	-----------	-----------	------------	------------	-----------	-----------

***Вилоят қишлоқ хўжалик бошқармаси маълумотлари**

Шуларни эътиборга олган ҳолда ҳамда ушбу агрокластерларга солик ва зарурий кредит имтиёзларини бериб, қишлоқ хўжалиги ерларини қайтадан киритиш ва бу ерларда қайтадан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини этиширишни қатъий йўлга қуиши зарур.

Уларнинг барчаси бугунги кунда замонавий техникага ва технологияларга эга, тегишли моддий ва молиявий ресурсларга эга. Шундай экан айнан жойлардаги агрокластерга қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган ерларни қайтариш ва қайтадан қишлоқ хўжалигига жалб қилиш масаласини ҳал қилиш юқлатилса тўғри бўлади, чунки иккинчи томондан ушбу қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган ер майдонлари тегишли агрокластерлар худудида жойлашган.

Албатта, қайтадан қишлоқ хўжалиги айланмасига жалб қилинадиган қишлоқ хўжалиги ер майдонлари вилоятни барча худудларида учрайди. Бу ерларни қайтариш учун етарли тадбирларни амалга ошириш, жумладан янгидан суғориш каналларини қуриш, коллектор-зовурларни таъмираш, ер майдонларида турли маданий-техник тадбирларни ўтказиш, насос агрегатларини ўрнатиш каби ишларни бажариш талаб қилинади. Бу ишларнинг турларини олдиндан белгилаш, ҳажмларини аниқлаш, уларга сарфланадиган ҳаражатларни ҳисоблаш учун ҳар бир агрокластерлар бўйича маҳсус ер тузиш лойиҳаларини ишлаб чиқиш тавсия қилинади. Уни ишлаб чиқиш учун албатта тегишли тайёргарлик ишларини бажариш, бу иш жараёнида қайтадан қишлоқ хўжалиги айланмасига тортиладиган ер майдонлари ер тузувчилар, тупроқшунослар, гидротехниклар, мелиораторлар ва бошқа мутахассислар томонидан чуқур ўрганилиши, қишлоқ хўжалигига қайтариш учун зарур бўладиган ишлар кўлами тўғри ва тўлиқ аниқланиши ва бу ишларни бажарилиш тартиби тўғри белгиланиши зарур. Ана шу кўрсаткичлар агрокластерлар бўйича ишлаб чиқиладиган ички хўжалик ер тузиш лойиҳасининг асосий мазмунини ташкил этиш зарур.

**Косон тумани ер майдонларининг агрокластер корхоналарига
тақсимланиши ҳамда кластерлар худудида оборотдан чиқкан
суғориладиган ер майдонларининг жойлашув
ТАРХИ**

2-расм. Ер майдонларининг агрокластер корхоналарига тақсимланиши ҳамда оборотдан чиқкан суғориладиган экин ер майдонларининг кластерлар худудига жойлашуви.

Умуман олганда, қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган ерларни қайтаришда агрокластерларнинг роли каттадир, аммо бунинг учун ушбу агрокластерларни ердан фойланишни ташкил этиш бўйича масъулиятларини тубдан ошириш талаб этилади. Фикримизча агрокластерларни ташкил

этишнинг ҳуқуқий жиҳатлари бўйича қатор муаммолар бугунги кунга қадар сақланиб қолмоқда. Хусусан:

- агрокластерларнинг ҳуқуқий мақоми ҳали-ҳануз белгиланмаган;
- агрокластерларни ташкил этиш бўйича ягона ёндашув мавжуд эмас;
- агрокластерлар билан давлат ўртасидаги муносабатлар қонуний тартибга солинмаган;
- агросаноат кластрларига ер участкаларини ажратиш ва ер участкаларига бўлган ҳуқуқий муносабатлар аниқ эмас;
- агрокластерлар ва уларнинг таркибидаги ёки ташқаридаги фермер хўжаликлари фаолиятига маъмурий аралашув тўлиқ чекланмаган ва ҳо.к. Юқоридагилар сўзсиз агрокластерлар фаолиятига салбий таъсир кўрсатади. Кластер тизими аграр соҳани истиқболи эканлиги қайд қилинаётган экан, унинг ҳуқуқий асосини мукаммал пухта ишлаб чиқиш аниқ заруриятга айланмоқда. Демак агрокластерлар тўғрисида қонун ишлаб чиқилиши ва қабул қилиниши зарур. Бу конунда барча муносабатлар жумладан, уларга қонун асосида ажратилган ер майдонларига бўлган ҳуқуқий муносабатлар ҳам ўз ечимини топиши зарур. Дарҳақиқат, агрокластерлар фаолиятини юқоридаги каби қонун асосида ҳуқуқий тартибга солиш тадқиқ қилинаётган муаммони ижобий ҳал қилишда ҳам катта аҳамиятга эга бўлади.

Шундай қилиб, юқорида олиб борилган илмий тадқиқотлар асосида қисқача ҳulosса қилиш мумкинки, қишлоқ хўжалигида кластерларни ташкил этиш ва уларнинг ҳуқуқий мақомини тўлиқ тартибга солиш қишлоқ хўжалиги айланмасидан чиқиб кетган экин ерларини қайтариш улар самарадорлигини оширишда ва натижада ҳудудлардаги мавжуд меҳнат ҳамда ер ресурсларидан фойдаланиш тизимини такомиллаштириш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари миқдорини оширишда муҳим йўналиш бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 2021 йил 4 декабрдаги 733-сонли “Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарори. Тошкент 2021, Lex.uz.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 2021 йил 4 декабрдаги 733-сонли “Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарорлари. Тошкент 2021, Lex.uz.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 16 ноябрдаги ПФ-14-сонли “Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини тартибга солиш чора тадбирлари тўғрисида”ги фармойиши. Тошкент 2021, Lex.uz.

4. Авезбаев С.А., Волков С.Н. Ер тузиш иқтисоди. Тошкент, янги аср авлоди, 2005.
5. Авезбаев С.А. Рациональное использование земель в цизовьях Амударье. Ташкент, Мехнат, 1990.
6. Ахунова М.Х. Пахта –тўқимачилик кластерларини ривожлантириш масалалари. Нам.Ду илмий ахборотнамаси, 4-сон, 2020, Наманган, 2020 179-1836.
7. Бекмуратов А.Ш. ва Янг Сонг Бе. Ўзбекистон тъщимачилик саноати стратегясини ривожлантиришда кластер ёндашуви. Монография. 2006 йил. - 112 бет.
8. Браттин П., Becattini G. From Marshallsto the Italian “Industrial Districts”. / www.copetitivness.org
9. Солиев А. ва Хакимов З. Кластер назарияси ва уни амалиётда қўллаётган мамлакатлар тажрибасидан Наманган вилоятида фойдаланиш имкониятлари. // “Бизнес - эксперт” журнали. 2014 йил, 1-сон, 52-57 бет.
10. Идрисов Х. Соя даромадли ва фойдали экин. Журнал. АгроЛам, ilm.uz, 2020, 6-сон.
11. Маршалл А. Принципы экономической науки, I-III. Пер.с англ.- М.: Издательская группа «Прогресс», 1993.
12. Муродов У., Хасанов Ш., Муродова М. Агрокластерлар ташкил этилишининг назарий асослари. Журнал. Иқтисод ва молия, 2-сон. 2014.
13. Мансуров С.К. Пахта-тўқимачилик кластерларининг бугунги кундаги таҳлили ва ривожланиш истиқболлари. Журнал. Иқтисодиёт ва таълим, 2022 йил 3-сон, Тошкент, 2022. 281-2856.
14. Лапкин К.И., Размещение и развитие производительных сил в средней Азии. Ташкент. Фан, 1966.
15. Ўзбекистон Республикаси ер ресурсларининг ҳолати бўйича Миллий ҳисобот, Тошкент. Кадастр агентлиги. 2022.

БУГУНГИ ЎРМОН ЕРЛАРИГА ЭЪТИБОР-ЭРТАНГИ КЕЛАЖАККА

ЭЪТИБОР

Акрамова Ю.М. – докторант, ТИҚҲММИ МТУ

Аннотация. Ушбу мақолада фойдаланилмаётган ўрмон хўжалиги ерларини қайта фойдаланишга киритиш заруррати ҳақида ёритилган. Тошкент вилояти мисолида фойдаланилмаётган ўрмон фонди ерлари таҳлил қилинган.